

УДК 001.89:378:02(477)

Бачинська Н. А.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри інформаційних технологій, Київський
національний університет культури і мистецтв
(Україна, Київ), n.bachynska17@gmail.com

Київська науково-освітня школа бібліотечної професіології (до 50-ти річчя підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної галузі в Київському національному університеті культури і мистецтв)

Представлено здобутки київської науково-освітньої школи бібліотечної професіології. Зазначено внесок українських бібліотекознавців у її розвиток.

Ключові слова: науково-освітня школа, бібліотечна професіологія, науково-дослідницька діяльність, Київський національний університет культури і мистецтв.

Формування київських бібліотечно-освітніх шкіл сягає в 1968 рік, час заснування Київського державного Інституту культури. Їх особливості та напрями досліджень проаналізовано в працях М. Слободяника, Л. Литвинової [1; 2]. Внесок в їх розбудову видатних науковців – педагогів О. Сокальського, С. Петрова, О. Довгополої, З. Рудій висвітлено Т. Новальською [3].

Еволюцію книгознавчої науково-освітньої школи Київського національного університету культури і мистецтв проаналізовано В. Медведєвою [4]. Водночас бракує узагальнюючих праць, в яких були б висвітлені всі досягнення науково-освітніх шкіл бібліотечно-інформаційного профілю, які були сформовані в Київському національному університеті культури і мистецтв за 50 років освітньої діяльності.

Метою публікації є історико-наукова характеристика внеску у розбудову науково-освітньої школи бібліотечної професіології в Україні Ади Семенівни Чачко – доктора педагогічних наук, професора кафедри бібліотекознавства Київського державного інституту культури (наразі Київський національний університет культури і мистецтв – КНУКіМ) та здобутків плеяди українських бібліотекознавців означеної доби.

Серед представників науково-освітніх шкіл бібліотечно-інформаційного профілю, які сформувалися й інституціоналізувалися протягом 50-річної плідної науково-дослідницької діяльності Київського національного університету культури і мистецтв і науково-педагогічних кадрів, особливе місце посідає постать Ади Семенівни Чачко (1933–2011 рр.)

А. С. Чачко – відомий український бібліотекознавець, педагог, соціолог, доктор педагогічних наук, професор. Ада Семенівна очолювала кафедру бібліотекознавства Київського державного інституту культури протягом 1994–2000 рр. і є фундатором науково-освітньої школи професіології в Україні. Вона є автором понад 150 наукових робіт – книг, статей з бібліотекознавства, книгознавства, соціології, культури читання, наукової організації праці.

Наукові інтереси А. С. Чачко охоплювали проблеми підготовки бібліотечних кадрів, підвищенням їх кваліфікації, якості обслуговування користувачів книгозбірень, психологічних характеристик та престижу бібліотечної професії, професійної адаптації молодих спеціалістів до роботи в бібліотеках тощо. Протягом 1990–2000-х рр. науковець займалась здебільшого розробкою теорії бібліотеки перехідного періоду.

Ада Семенівна переконливо відстоювала думку, що в умовах постійних, глибоких змін суспільства, віддзеркалених у бібліотеці як соціальному інституті, незмінним залишається гуманістичне призначення книгозбірні – служіння розвитку людини.

Ключовими фігурами в цьому процесі є бібліотекарі-практики, і від рівня їх підготовленості, усвідомлення ними базових цінностей професії та вміння їх застосовувати в різних ситуаціях залежить реальний зміст і ефективність сучасної бібліотечної діяльності. Для обґрунтування своїх поглядів науковець використовувала соціально-психологічний підхід до бібліотечно-інформаційної діяльності, залучала широке коло концепцій гуманітарних наук: соціальної філософії, педагогіки, філософії освіти, соціології та ін. [5].

А. С. Чачко – фундатор нового напрямку в радянському та українському бібліотекознавстві – бібліотечної професіології, яку розвивала як наукову та навчальну дисципліну, розробивши її структуру та окресливши коло завдань і перспективні напрями розвитку.

Професор Чачко сформувала власну наукову школу. Основним доробком якої є комплексний аналіз бібліотечної професії, здійснений наприкінці 70-х – початку 80-х рр. XX ст., розробка питань професіоналізації, теоретичне обґрунтування суб'єкт – суб'єктних відносин в бібліотеці. Ада Семенівна підготувала 6 кандидатів наук з книгознавства, бібліотекознавства та бібліографознавства, серед яких відомі в українській науковій спільноті постаті – Т. С. Менько (1995 р.), О. О. Грозовська (1997 р.), О. В. Кашкарьова (1997 р.), О. В. Башун (2001 р.), Ю. В. Трач (2001 р.), І. Я. Конюкова (2002 р.). Виступала науковим консультантом докторантів Л. Г. Перової (2010 р.), Т. В. Долбенко (2010 р.).

Ядром цієї школи стали кандидати наук, що досліджували різні проблеми бібліотечної професіології і бібліотекознавства загалом. Так, О. О. Грозовською розроблено суб'єкт – суб'єктну модель процесу бібліотечно-інформаційного обслуговування, досліджено наукові пропозиції педагогіки, психології, соціології, культурології в аспекті їх інтеграції у теорію обслуговування читачів у бібліотечну професіологію та визначено перспективні напрямки професійно-психологічної підготовки та перепідготовки бібліотекарів до суб'єкт – суб'єктної взаємодії з читачами [6].

Ю. В. Трач – досліджено процес професійного розвитку бібліотекарів у фахових об'єднаннях України. Здійснено теоретичний аналіз досліджуваної проблеми у педагогічній науковій літературі. Виявлено й проаналізовано основні форми і зміст діяльності фахових об'єднань та визначено напрями подальшої діяльності у процесі професіоналізації працівників книгозбірень. Обґрунтовано зміст і структуру професіоналізму бібліотекаря як мети процесу професійного розвитку бібліотекарів у фахових об'єднаннях України. Виокремлено чинники впливу на процес професійного розвитку бібліотекарів. Розроблено та обґрунтовано функціональну модель професійного розвитку бібліотекарів у фахових об'єднаннях України [7].

О. В. Башун розглянуто теоретичні та практичні аспекти трансформації універсальної бібліотеки як культурно-інформаційного центру регіону, охарактеризовано вплив процесів, що відбуваються в суспільстві на зміст і характер діяльності універсальної бібліотеки.

У процесі дослідження на теоретичному рівні розроблена модель трансформації універсальної бібліотеки як культурно-інформаційного центру, що включає комплекс функціональних, структурних, фінансово-кадрових змін.

У дисертації здійснено аналіз основних функцій бібліотеки – культурно-освітньої та комунікативно-інформаційної. У процесі дослідження апробовані нові форми і методи роботи універсальної бібліотеки, засновані на принципі забезпечення повноти інформації як у традиційній, так і в електронній формі, розширенні дозвільної та просвітницької діяльності бібліотеки. Для цього використовувалися нові інформаційні технології і форми роботи театрів, музеїв, клубів.

В ході дослідження апробована і запропонована базова структура ОУНБ. Підкреслено особливе значення нових форм життєзабезпечення бібліотек, серед яких вирішальну роль відіграють маркетинговий підхід і система позабюджетного фінансування бібліотек. О. В. Башун розроблена і апробована методика їх застосування в бібліотеці. У дисертації предметно представлена методика позабюджетного фінансування бібліотек. Вона включає етапи: визначення потенційних джерел фінансування, проведення іміджевих і рекламних заходів, планування тактики залучення коштів, роботу з тими, хто може надавати допомогу бібліотеці, подяку тим, хто допомагає бібліотеці, і подальша співпраця з ними.

Здійснено аналіз всіх рівнів безперервної освіти бібліотекарів: вуз, підвищення кваліфікації, самоосвіта. Розроблено та апробовано комплексну систему підвищення кваліфікації бібліотекарів універсальних бібліотек, що включає як традиційні форми навчання (лекції, семінари), так і нові (ділові, операційні, імітаційні, рольові ігри, аналіз практики, моделювання конкретних виробничих ситуацій, тренінги). Вона заснована на проблемному підході до навчання бібліотекарів.

Розроблена в процесі дослідження модель трансформації універсальної бібліотеки як культурно-інформаційного центру регіону перевірена експериментально і впроваджена в практику роботи Донецької ОУНБ. Проаналізовано систему безперервної освіти, нею виявлено зміст і напрями перепідготовки кадрів для проведення трансформації бібліотеки, розроблено комплексну систему підготовки бібліотекарів універсальної бібліотеки в нових умовах, що включає традиційні та новітні форми навчання [8].

І. Я. Конюковою досліджено процес розвитку бібліотечної професії в його сучасних концепціях і стратегічних напрямках, особливо – в аспектах взаємодії між бібліотекарем і читачем в процесі обслуговування, а також у процесі управління змінами сучасної бібліотеки.

Здійснено теоретичний аналіз розвитку бібліотечної професії як педагогічної проблеми, який засвідчив пріоритетність системно-діяльнісного підходу, сучасної концепції соціалізації і професіоналізації особистості, її інтегрованості у суспільстві.

Детально обґрунтовано місце бібліотечної професії у системі розумової праці і класі діяльності «людина – людина». Роль бібліотечної професії у демократизації і гуманізації суспільства, розширення компетенції бібліотекарів в умовах інформатизації, аналізуються у

контексті реалізації принципу рівного і вільного доступу громадян до культури й інформації.

Виявлені стратегічні напрями посилення комунікативно-педагогічних основ бібліотечної професії: поширення застосування діалогічних методів в обслуговуванні читачів та користувачів; професійного зростання бібліотечного персоналу в управлінні змінами у бібліотеці; підвищення значення безперервної освіти як комунікативної системи праці і професіоналізації бібліотекарів.

Розроблено концептуальну модель розвитку бібліотечної професії, що включає змістові компоненти, які обумовлюють її призначення в суспільстві, а також стратегічні напрями розвитку, пов'язані з сучасними змінами суспільства і технологій. Простежено вплив на бібліотечно-інформаційну діяльність, професіональну свідомість і спеціальну освіту бібліотекарів телекомунікаційних, комп'ютерних, цифрових, медіа-варіантів організації та використання інформаційного простору.

Розглянуто мотиваційні компоненти діяльності бібліотекарів, пов'язані з гуманітарною спрямованістю їх діяльності, сприянням розвитку читачів, а також з оцінкою суспільством значення бібліотечної професії [9].

Таким чином, здобутки київської науково-освітньої школи бібліотечної професіології й наразі є актуальними; їх досягнення враховуються дослідниками при вивченні психологічної складової бібліотечно-інформаційної діяльності сучасних викликів освітньої парадигми Київського національного університету культури і мистецтв та України зокрема.

Список використаних джерел

1. Слободяник М. С. Бібліотечна наука в Україні: до підсумків десятирічного досвіду / М. С. Слободяник // Бібліотечна планета. – 2002. – №1. – С.6–13.
2. Литвинова Л. А. Дисертаційні дослідження з бібліотекознавства та бібліографознавства в Україні (2008–2011) / Л. А. Литвинова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2011. – №4. – С.16–22.
3. Новальська Т. В. Фундатори київської бібліотечної науково-освітньої школи / Т. В. Новальська // «Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі»: зб. матеріалів міжнар. наук. конф. 15 травня 2018 р. Київський національний університет культури і мистецтв. – Київ: КНУКіМ, 2018. – С.216.
4. Медведєва В. М. Книгознавча школа Київського національного університету культури і мистецтв: еволюція, традиції та комунікація / В. М. Медведєва. Книгознавча школа: антологія / уклад. В. М. Медведєва. – 2-ге вид., випр. та допов. Київ: Видавництво Ліра. – К, 2018. – С.13–21.
5. Українська бібліотечна енциклопедія [Електронний ресурс]. – URL: <http://ube.nplu.org/article/%D0%A7%D0%B0%D1%87%D0%BA%D0%BE%20%D0%90%D0%B4%D0%B0%20%D0%A1%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0> [дата звернення – 28.02.2018].
6. Грозовська О. О. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08. / О. О. Грозовська; Київський державний університет культури і мистецтв. – К., 1997. – 18 с.
7. Троч Ю. В. Професійний розвиток бібліотекарів у фахових об'єднаннях України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08. / Ю. В. Троч; Київський національний університет культури і мистецтв. – К., 2001. – 19 с.
8. Башун О. В. Трансформація універсальної бібліотеки як культурно-інформаційного центру регіону: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08. / О. В. Башун; Київський національний університет культури і мистецтв. – К., 2001. – 17 с.
9. Конюкова І. Я. Розвиток бібліотечної професії в Україні: сучасні концепції та напрями: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08. / І. Я. Конюкова; Київський національний університет культури і мистецтв. – К., 2002. – 19 с.

References

1. Slobodianyuk M. S. Bibliotechna nauka v Ukraini: do pidsumkiv desyatirochnoho dosvidu / M. S. Slobodianyuk // Bibliotechna planeta. – 2002. – №1. – S.6–13.
2. Lytvynova L. A. Dysertatsijni doslidzhennia z bibliotekoznavstva ta bibliografiznavstva v Ukraini (2008–2011) / L. A. Lytvynova // Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia. – 2011. – №2. – S.16–22.
3. Noval's'ka T. V. Fundatory kyivs'koi bibliotечноi naukovо-osvitnoi shkoly / T. V. Noval's'ka // «Informatsiia, komunikatsiia ta upravlinnia znanniamy v hlobalizovanomu sviti»: zb. materialiv mizhnar. nauk. konf. 15 travnia 2018 r. Kyivs'kyj natsional'nyj universytet kul'tury i mystetstv. – Kyiv: KNUKIM, 2018. – S.216.
4. Medvedieva V. M. Knyhoznavcha shkola Kyivs'koho natsional'noho universytetu kul'tury i mystetstv: evoliutsiia, tradytsii ta komunikatsiia / V. M. Medvedieva. Knyhoznavcha shkola: antolohiia / ukklad. V. M. Medvedieva. – 2-he vyd., vypr. ta dopov. Kyiv: Vydavnytstvo Lira. – K., 2018. – S.13–21.
5. Ukrain's'ka bibliotechna entsyklopediia [Elektronnyj resurs]. – URL: [http://ube.nplu.org/article/%D0%A7%D0%B0%D1%87%D0%B A%D0%BE%20%D0%90%D0%B4%D0%B0%20%D0%A1%D0%B5 %D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0 \[data-zvernennia – 28.02.2018\].](http://ube.nplu.org/article/%D0%A7%D0%B0%D1%87%D0%B A%D0%BE%20%D0%90%D0%B4%D0%B0%20%D0%A1%D0%B5 %D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0 [data-zvernennia – 28.02.2018].)
6. Hrozovs'ka O. O. Sub'iekt-sub'iektna vzaiemodiia u bibliotечно-informatsijnomu obsluhovuvanni: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 07.00.08. / O. O. Hrozovs'ka; Kyivs'kyj derzhavnyj universytet kul'tury i mystetstv. – K., 1997. – 18 s.
7. Trach Yu. V. Profesiynij rozvytok bibliotekariv u fakhovykh ob'iednanniakh Ukrainy: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 07.00.08. / Yu. V. Trach; Kyivs'kyj natsional'nyj universytet kul'tury i mystetstv. – K., 2001. – 19 s.
8. Bashun O. V. Transformatsiia universal'noi biblioteky iak kul'turno-informatsijnoho tsentru rehionu: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 07.00.08. / O. V. Bashun; Kyivs'kyj natsional'nyj universytet kul'tury i mystetstv. – K., 2001. – 17 s.
9. Koniukova I. Ya. Rozvytok bibliotечноi profesii v Ukraini: suchasni kontseptsii ta napriamy: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 07.00.08. / I. Ya. Koniukova; Kyivs'kyj natsional'nyj universytet kul'tury i mystetstv. – K., 2002. – 19 s.

Bachynska N. A., Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor; Department of Information Technologies, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), n.bachynska17@gmail.com

Kyiv scientific and educational school of library professionology (to the 50th anniversary of training of specialists in library and information industry at the Kiev national University of culture and arts)

The achievements of the Kiev scientific and educational school of library professionology are presented. The contribution of Ukrainian librarians to its development is noted.

Keywords: scientific-educational school, library professionology, research activity, Kiev national university of culture and arts.

УДК 930.1.7.045(477)

Калініченко О. О.,

капітан 1 рангу у відставці, капітан далекого плавання, аспірант факультету історії та філософії, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (Україна Одеса), chief122@ukr.net

До 100-річчя підняття Українського прапору на кораблях Чорноморського флоту: парадигма використання Українського прапору в якості Гюйсу та шляхи її вирішення

Порівняння відзеркалення ювілею до 100-ї річниці підйому Українського прапору на кораблях Чорноморського флоту у фалеристиці та вексилології. Визначення неологізмів в останній сфері. Огляд стану справ щодо Гюйсу в

іноземних флотах провідних країн світу. Перелік праць попередників та виокремлення прогалин, що потребують дослідження стосовно парадигми Державний прапор та Гюйс у Військово-морських силах Збройних Сил України. Огляд історії впровадження Гюйсу в Українському флоті та пропозиції з цього питання. Аналіз директивних документів щодо застосування Державного прапору, прапору ВМС ЗС України та Гюйсу в мирний час та у бойових умовах. Порівняння доречності пропозицій та представлення авторського варіанту з відповідною аргументацією.

Ключові слова: Державний прапор, прапор ВМС ЗС України, гюйс.

29 квітня 2018 року в багатьох містах України урочисто було піднято Державний та Військово-морський прапори України в ознаменування 100-ї річниці підйому Українського прапору на кораблях Чорноморського флоту. Національний банк України ввів у обіг ювілейну монету (рис.1), громадські організації «Асоціація ветеранів ВМС України» та «Асоціація комбатантів України» впровадили відповідні відзнаки (рис.2 та рис.3). Дещо скромніші акції проводились й 10 років потому (рис.4). І якщо з нумізматикою та фалеристикою в питанні відзначення ювілеїв підйому українських прапорів на кораблях Чорноморського флоту нібито все добре, то у вексилології до сих пір є низка не вирішених питань.

Рис. 1 Ювілейна монета Національного банку України.

Рис. 2 Медаль «Морська слава України» IV ступеня (Республіканський флот)

Рис. 3 Медаль «100 років прапору ВМС України»

Ні для кого не секрет, що символи будь-якої держави (прапор, герб, гімн) мають сакральне значення для